

KOMISIJA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Bruselj, 8.11.2006
COM(2006) 666 konč.

**POROČILO KOMISIJE SVETU,
EVROPSKEMU PARLAMENTU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU
ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Poročilo o drugi zunanji vmesni oceni programa Kultura 2000

**POROČILO KOMISIJE SVETU,
EVROPSKEMU PARLAMENTU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU
ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Poročilo o drugi zunanji vmesni oceni programa Kultura 2000

KAZALO

1.	Uvod.....	4
2.	Ozadje zunanje ocene.....	4
3.	Zunanja ocena	4
3.1.	Pogoji ocene	4
3.2.	Metodologija	4
3.3.	Ugotovitve ocenjevalca.....	5
3.3.1.	Finančni vidiki	5
3.3.2.	Določitev letnih prednostnih nalog po kulturnih sektorjih	5
3.3.3.	Evropska dodana vrednost	5
3.3.4.	Ustreznost.....	6
3.3.5.	Učinkovitost in vpliv.....	6
3.3.6.	Učinkovitost in stroškovna učinkovitost.....	6
3.3.7.	Korist, dodana vrednost in vzdržnost.....	7
4.	Glavna priporočila zunanjega ocenjevalca in opombe Komisije.....	7
5.	Sklepi Komisije.....	9

POVZETEK

Kultura 2000 je glavni finančni in programski instrument Evropske unije za njene dejavnosti na področju kulturnega sodelovanja v obdobju 2000–2006 s proračunom v višini približno 236 milijonov EUR

To poročilo temelji na drugi vmesni oceni programa, ki jo je opravil neodvisni svetovalec. Predstavlja glavne ugotovitve in priporočila svetovalca in stališče Komisije glede teh ugotovitev in priporočil.

Ocenjevalec ugotavlja, da je program dosegel svoje cilje in zagotovil ustrezen mehanizem za izpolnjevanje izvornih in tekočih potreb v zvezi s kulturnim sodelovanjem v Evropi. Prav tako potrjuje, da je treba kulturo vključiti v poseben program, ki bo zajemal kulturni sektor, namesto da je vključena v druge programe.

Kultura 2000 po mnenju ocenjevalca nedvomno obravnava pomanjkljivosti pri krepitvi meddržavnega sodelovanja v Evropi in omogoča novo sodelovanje z novimi ali okrepljenimi vezmi med evropskimi kulturnimi izvajalci.

Določene so bile številne koristi za organizacije, ki sodelujejo v Kulturi 2000: pridobivanje izkušenj na kulturnem področju na evropski ravni; večja strokovnost kot rezultat spodbujanja vodstvenih sposobnosti; izboljšana organizacijska zmogljivost in zmogljivost posameznika; več dialoga med kulturnimi izvajalci. Treba je opozoriti, da so bili prisotni udeleženci z vseh področij umetnosti in iz organizacij vseh vrst in velikosti, polovica upravičencev pa je imela manj kot deset zaposlenih.

Po mnenju ocenjevalca so ti dosežki in evropska razsežnost programa okrepili kulturne vezi med državami, povečali vidnost evropske identitete in izboljšali vključevanje novih držav članic.

Na primer, polovica anketirancev svojih projektov ne bi niti zasnovala brez Kulture 2000. Zato je bil program pomemben katalizator idej.

Dosežena je bila tudi visoka stopnja vzdržnosti. Skoraj dve tretjini anketirancev sta navedli, da bosta vzdrževali vezi v okviru oblikovanih partnerstev. Prav tako sta dve tretjini anketirancev navedli, da bosta nadaljevali svoje dejavnosti tudi po zaključku projekta.

Nazadnje je ocenjevalec navedel nekaj priporočil, ki so bila večinoma že izvedena delno ali v celoti ali pa bodo sprejeta v novem programu Kultura¹, ki bo nadomestil Kulturo 2000 od leta 2007 dalje. To velja zlasti za priporočila v zvezi s potrebo po večjem zavedanju o dosežkih projektov in njihovem spodbujanju prek dejavne strategije za njihovo razširjanje, s čimer se bo povečala prepoznavnost tako programa kot projektov, ki jih je program financiral. Koristi programa se lahko bolje porazdelijo in razvijajo le z vzpostavitvijo visoko učinkovitih mehanizmov za razširjanje, zlasti ker Kultura 2000 – zaradi svojega sorazmerno majhnega proračuna – ni zasnovana kot program širokega obsega.

¹ COM(2004) 469 konč.

1. UVOD

To poročilo je predloženo pod pogoji pete uvodne izjave Sklepa 626/2004/ES², ki podaljšuje trajanje programa Kultura 2000 na leti 2005 in 2006. Priporočilo predstavlja stališče Komisije glede glavnih sklepov in priporočil druge vmesne ocene programa, ki je dostopna prek spodnje povezave:

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/evalreports/index_en.htm

2. OZADJE ZUNANJE OCENE

Kultura 2000 je bila ustanovljena s Sklepom št. 508/2000/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. februarja 2000³ (v nadaljevanju „Sklep“). Namenjena je podpori kulturnega sodelovanja in promociji kulturnega območja, skupnega evropskim narodom. V ta namen je v členu 1 Sklepa določenih osem posebnih ciljev.

Podpora se doseže s pomočjo treh vrst ukrepov. Ukrep 1 podpira letne projekte, ki jih izvajajo kulturni izvajalci⁴ iz vsaj treh držav, ter prevajalske projekte, pri katerih zahteve za partnerstva ne veljajo. Ukrep 2 podpira večletne projekte, ki jih zajemajo sporazumi o sodelovanju in vključujejo kulturne izvajalce⁵ iz vsaj petih držav. In nazadnje ukrep 3, ki spodbuja posebne kulturne dogodke z evropsko in/ali mednarodno razsežnostjo.

Kultura 2000 je centraliziran program, ki obsega mrežo kontaktnih mest za kulturo v sodelujočih državah. Kontaktna mesta za kulturo so v glavnem odgovorna za pospeševanje programa, omogočanje vključevanja vanj in njegovo povezovanje s kulturnimi sektorji na nacionalni ravni.

3. ZUNANJA OCENA

3.1. Pogoji ocene

Na podlagi javnega razpisa⁶ je bil za izvedbo ocene izbran Ecotec Research and Consulting Ltd. Ta ocena je bila predvidena kot nadaljevanje in dopolnilo prve ocene, ki je bila predstavljena v poročilu leta 2003. Zato zajema predvsem obdobje 2002–2004 za ukrepa 1 in 3 ter obdobje 2000–2001 za Ukrep 2.

3.2. Metodologija

Metodologija je zajela intervjuje s člani upravljalnega odbora, predstavniki kontaktnih mest za kulturo, strokovnjaki, vodjami projektov, soorganizatorji in osebjem Komisije. Pripravljena je bila elektronska anketa, namenjena vodjem projektov in soorganizatorjem, na mestu samem pa so bile izvedene študije primerov.

² UL L 99, 3.4.2004.

³ UL L 63, 10.3.2000.

⁴ En vodja projekta, pristojen za usklajevanje programa, in najmanj dva soorganizatorja.

⁵ En vodja projekta in najmanj štirje soorganizatorji.

⁶ Javni razpis št. EAC/31/04.

3.3. Ugotovitve ocenjevalca

Ocenjevalec je na splošno ugotovil, da je Kultura 2000 ustrezen mehanizem za potrebe kulturnega sodelovanja v Evropi.

V obdobju 2000–2004 je bilo financiranih 1072 projektov: skoraj 40 % vlagateljev v okviru Ukrepa 1 in 18 % vlagateljev v okviru Ukrepa 2 je financiranje prejelo⁷.

Udeleženci Kulture 2000 predstavljajo širok obseg organizacij, kar zadeva kulturno področje, velikost in pravno obliko (nevladne organizacije, nacionalne kulturne institucije, lokalni organi oblasti, zasebna podjetja, itd.). Treba je omeniti, da je bila večina kulturnih izvajalcev, ki so prejeli financiranje, sorazmerno majhna v smislu organizacijske zmogljivosti; polovica anketirancev elektronske ankete je imela manj kot deset zaposlenih in večina teh je imela manj kot šest zaposlenih.

Na področju sodelovanja sta dve tretjini projektov vzpostavili nova partnerstva⁸.

3.3.1. Finančni vidiki

Za zagotovitev dejanskega sodelovanja pri izvedbi projektov je bilo leta 2001 uvedeno 5-odstotno pravilo, ki od vodij projektov in soorganizatorjev zahteva minimalni prispevek v skupni proračun. Ocenjevalec ni našel dokazov, da bi bile zaradi te zahteve izključene organizacije iz novih držav članic ali majhni izvajalci (glej 3.3 zgoraj). Razlog za to, da nove države članice niso bile izključene, je morda to, da so bili v sedmih od teh držav in v Romuniji vzpostavljeni nacionalni ali regionalni sistemi dodatnega financiranja. Prek teh skladov vlagatelji za Kulturo 2000, ki jim je bila vloga odobrena, prejmejo nacionalno ali regionalno sofinanciranje. Ocenjevalec se strinja z zahtevo po minimalnem prispevku vseh soorganizatorjev, saj to zagotavlja trdno zavezanost⁹.

Pred letom 2004 se je Ukrep 1 financiral s 50 % v obliki predplačila in 50 % potem, ko Komisija sprejme končno poročilo, leta 2004 pa se je to razmerje spremenilo na 70/30. 60 % anketirancev je menilo, da je to izboljšalo denarni tok¹⁰.

3.3.2. Določitev letnih prednostnih nalog po kulturnih sektorjih

V letih 2002, 2003 in 2004 so bile določene letne prednostne naloge glede na kulturne sektorje (vizualne umetnosti, uprizoritvene umetnosti in kulturna dediščina). Tega vzorca ne podpirata ne sedanja ne predhodna ocena – splošni pristop na kulturnem področju je večsektorski.

3.3.3. Evropska dodana vrednost

Veliko intervjuvancev je poudarilo, da je Kultura 2000 edini mehanizem, ki podpira meddržavno sodelovanje v Evropi, saj ima vsaka država svoje domače prednostne naloge¹¹. Po mnenju ocenjevalca¹² že samo združevanje akterjev iz različnih družbenih okolij in kultur

⁷ Druga vmesna ocena, tabeli 3.6 in 3.9.

⁸ Prav tam, tabela 4.7.

⁹ Prav tam, poglavje 7.1.3.

¹⁰ Prav tam, tabela 4.18.

¹¹ Prav tam, poglavje 7.1.5.

¹² Prav tam, poglavje 7.1.5.

omogoča nove zamisli in je odskočna deska za nadaljnje sodelovanje. Omenjeni so še drugi primeri rezultatov, kot so okrepljene kulturne vezi med državami, večja vidnost evropske identitete in boljše vključevanje novih držav članic.

3.3.4. *Ustreznost*¹³

V skladu z oceno je Kultura 2000 ustrezna podlaga za izpolnjevanje izvornih in tekočih potreb po kulturnem sodelovanju (98 % anketirancev), kulturna področja, na katera se nanaša¹⁴ pa ustrezno odražajo naravo področja kulture (97 % anketirancev). Prevladuje mnenje, da so cilji programa dobro določeni.

Prav tako prevladuje mnenje, da je treba kulturo vključiti v poseben program, ki bo zajemal kulturni sektor (namesto da je vključena v druge programe).

Kultura 2000 tudi nedvomno zapolnjuje vrzel pri financiranju meddržavnega sodelovanja v Evropi, ki ni del nacionalnih ali regionalnih programov financiranja. Na podlagi programa je nastalo tudi novo obsežno meddržavno sodelovanje. Veliko partnerskih povezav in dejavnosti se je nadaljevalo po zaključku financiranja Kultura 2000; v nekaterih primerih so povezave omogočile dodatne dejavnosti mednarodnega sodelovanja, ki niso povezane s Kulturo 2000.

3.3.5. *Učinkovitost in vpliv*¹⁵

Kultura 2000 s svojim obstojem prispeva k osnovnim ciljem vedno širšega sodelovanja, dialoga in izmenjav med kulturnimi izvajalci v Evropi.

Prav tako se lahko trdi, da je bilo na splošno osem ciljev iz člena 1 Sklepa doseženih, nekateri v večjem obsegu kot drugi, zlasti v zvezi z izboljšanjem poznavanja evropskih kultur in dediščine ter večje razumevanje evropske kulturne raznovrstnosti.

Ocenjevalec določa možne ovire pri doseganju teh ciljev, zlasti: razliko med široko zasnovanimi cilji programa in njegovimi omejenimi sredstvi, zapletenost upravnih in organizacijskih zahtev, pomanjkanje informacij o možnih partnerjih, majhne vodstvene sposobnosti kulturnih izvajalcev in njihovo pomanjkanje izkušenj pri evropskih projektih ter splošno pomanjkanje sredstev v kulturnem sektorju.

3.3.6. *Učinkovitost in stroškovna učinkovitost*¹⁶

Na splošno je za upravljanje in vodstvo programa na voljo malo sredstev. Ocenjevalec ugotavlja, da ta sredstva zadostujejo za učinkovitost v smislu izvedbe programa. Vendar je bilo ugotovljeno tudi, da je premalo sredstev, namenjenih upravnim stroškom,¹⁷ in preveč sredstev za projekte. Po mnenju ocenjevalca bi povečanje sredstev za upravne stroške omogočilo večjo učinkovitost, če bi bila ta sredstva namenjena za izboljšanje povratnih informacij za vlagatelje, sestavo posodobljene baze podatkov o kontaktih in aktivnejšo strategijo za razširjanje.

¹³ V kolikšni meri cilji programa ustrezajo kulturnemu sektorju v Evropi danes.

¹⁴ Za obdobje, zajeto v tej oceni, je vlagatelj projekt razvrstil v kategorijo znotraj enega kulturnega sektorja.

¹⁵ V kolikšni meri so doseženi zastavljeni cilji.

¹⁶ V kolikšni meri so ob sprejemljivih stroških doseženi zaželeni učinki.

¹⁷ Druga zunanja vmesna ocena, tabela 3.4.

Ocenjevalec v zvezi z rezultati navaja, da lahko Kultura 2000 zaradi sorazmerno majhnega proračuna podpre omejeno število projektov. Kakovost in prepoznavnost pa sta pomembni prednosti in ocenjevalec omenja, da si je treba prizadevati za možnost kritičnega učinka programa in ga tudi izrabljati.

3.3.7. Korist, dodana vrednost in vzdržnost¹⁸

Obstaja dokaz za številne ugodnosti, ki so jih imeli organizacije in posamezniki, udeleženi v Kulturi 2000, vključno s: pridobivanjem širših izkušenj na kulturnem področju in pri sodelovanju v evropskih projektih, večjo strokovnostjo zaradi zahtevanih vodstvenih sposobnosti, izboljšano organizacijsko zmogljivostjo in usposobljenostjo osebja ter okrepljenim dialogom med kulturnimi akterji.

Kultura 2000 je nedvomno ustvarila zagon: večina anketirancev je navedla, da brez programa ne bi začela projekta, še bolj bistveno pa je, da jih polovica svojega projekta sploh ne bi zasnovala. Zato je bil program pomemben katalizator idej.

Pri 20 % projektov je bilo sporočeno, da prej nikoli niso sodelovali s katerim koli od svojih projektnih partnerjev, pri 50 % pa, da so sodelovali le z nekaterimi. Pri 25 % projektov je bilo sporočeno, da so se vzpostavile nove povezave, pri 33 % pa so bile poudarjene močnejše povezave s kulturnimi izvajalci v drugih državah. Veliko anketirancev je navedlo tudi, da bodo svoje sodelovanje na nek način nadaljevali, in skoraj 67 % jih je trdilo, da bodo še naprej vzdrževali povezave v okviru oblikovanih partnerstev.

Po mnenju ocenjevalca ni verjetno, da bi bil pri spodbujanju kulturnega sodelovanja drug instrument uporabnejši kot Kultura 2000. Široko zastavljeni cilji udeležencem zagotavljajo široko področje delovanja, poudarek na eksperimentiranju in inovaciji ali pa spodbujajo ustvarjalnost in nove oblike kulturnega izražanja.

4. GLAVNA PRIPOROČILA ZUNANJEGA OCENJEVALCA IN OPOMBE KOMISIJE

Glavna priporočila ocenjevalca so navedena v odebeljenem tisku, odgovori Komisije pa v poševnem tisku.

Dodelitev sredstev, ki so na voljo za posamezna kulturna področja in ukrepe, mora biti predstavljena v letnem razpisu za zbiranje predlogov, da se poveča transparentnost postopka izbora.

Razdelitev sredstev med Ukrep 1 in Ukrep 2 je dejansko že navedena v razpisih za zbiranje predlogov v obliki odstotkov, skupaj z razdelitvijo med kulturna področja (po približnem številu projektov na področje). Prihodnji program Kultura izrecno ne omenja nobenega posebnega kulturnega sektorja, saj so zajeti vsi brez omejitev. Vendar bodo obstajale različne vrste ukrepov (podpora za projekte, podpora za evropske kulturne organe ter podpora za analizo in informacije), dodelitev proračunskih sredstev po sklopih pa bo jasno navedena.

Komisija mora od vseh vodij projektov (in od vlagateljev, ki niso bili izbrani) zahtevati, naj izpolnijo kratek vprašalnik, kjer izrazijo svoja mnenja o postopku prijave in izbire.

¹⁸ Kako dolgo bodo pozitivni vplivi verjetno trajali po zaključku dejavnosti.

S takšnim načinom zbiranja informacij bi bilo lažje sprejeti niz ključnih kazalcev uspešnosti za vsak cilj programa, s pomočjo katerih bi se lahko meril učinek programa.

Na splošno se Komisija s tem strinja, saj bi bili takšni podatki podlaga za zanesljive statistične podatke v zvezi s programom in njegovim delovanjem. Vendar je v trenutnih razmerah dejansko težko najti potrebne človeške vire, ki bi to nalogo zasnovali in izpeljali.

Treba je razviti in objaviti strategijo za razširjanje programa in tako spodbujati izvajanje in prepoznavnost programa in njegovih dosežkov pri zainteresiranih straneh.

Komisija se zaveda, da je treba informacijske in obveščevalne dejavnosti dobro usmerjati ter bolje izkoristiti rezultate in dosežke projektov. Takšne informacijske in obveščevalne dejavnosti bodo močno poudarjene v novem programu Kultura (sklop 3).

Dejansko je za izboljšanje kritičnega učinka (v nasprotju s kritično maso) bistveno, da se poveča prepoznavnost programa in projektov, ki jih program financira. Komisija bo še naprej objavljala svoj spletni bilten in si prizadevala, da bo več člankov objavljenih v objavah kulturnega sektorja. Poleg tega se v sodelovanju z Izvajalsko agencijo za izobraževanje, avdiovizualno področje in kulturo (EACEA) trenutno oblikuje spletna stran Europa, ki bo prijaznejša uporabnikom in kjer bo več prostora namenjenega predstavitvi projektov. Podrobno predstavljeni visokokakovostni projekti bi se lahko nato uporabljali v drugih okoliščinah.

Komisija mora razviti spletno bazo podatkov za iskanje partnerjev, ki bi kulturnim izvajalcem omogočila iskanje možnih partnerjev, in na spletnih straneh Kulture 2000 navesti povezave do podobnih baz podatkov za iskanje partnerjev, ki jih dajo na voljo kontaktna mesta za kulturo.

Komisija namerava proučiti najboljši način za razvoj in vzdrževanje izčrpnega in učinkovitega spletnega orodja. Takšno orodje bi lahko upravljala kontaktna mesta za kulturo (ki lahko najlažje dobijo podatke o kulturnih izvajalcih na nacionalni/regionalni ravni) v sodelovanju s Komisijo in EACEA (ki organizirata in usklajujeta). Glej tudi opombe Komisije v zvezi z njeno spletno stranjo: v tem okviru bi se lahko vzpostavilo več neposrednih povezav do mehanizmov za iskanje partnerjev, ki so jih kontaktna mesta za kulturo že dala na voljo.

Prijavne obrazce za Kulturo 2000 je treba poenostaviti.

To priporočilo se bo upoštevalo v okviru omejitev finančne uredbe in njenih izvedbenih pravil. Komisija je ocenjevalca večkrat prosila za konkretne predloge za izboljšanje, vendar je prejela malo uporabnih nasvetov.

Vsak vlagatelj mora prejeti podrobne povratne informacije v pisni obliki o svoji prijavi skupaj z uradnim pismom, ki navaja rezultate postopka izbire.

Prizadevanja za to potekajo že od začetka programa Kultura 2000. Ta prizadevanja se bodo še okrepila v okviru novega programa Kultura. Vendar je Komisija do zdaj dajala prednost financiranju največjega možnega števila projektov s sorazmerno omejenim številom osebja. To pomeni, da je dejansko nemogoče, da bi Komisija vsako leto poslala podroben odgovor 700 vlagateljem.

V Uradu za tehnično pomoč (ki je zadolžen za preverjanje upravičenosti vlog) je potrebnih več začasno zaposlenih oseb, da bi se postopek skrajšal.

Urad za tehnično pomoč ne obstaja več. Njegove dejavnosti je 1. januarja 2006 prevzela EACEA, ki je odgovorna za upravljanje nekaterih delov programa Kultura. Ta specializiran organ bi moral upravičencem zagotoviti boljše in boljše organizirane storitve. Treba je omeniti tudi, da na trajanje postopka izbora v večji meri vplivajo drugi dejavniki, kot sta postopek Upravljalnega odbora in posledično pravica EP do pregleda¹⁹.

Zunanji izvajalci lahko za posamezno vlogo izvedejo največ dve oceni. Strokovnjaki se sestanejo na informativnem sestanku pred ali med tednom, ko se ocenjujejo vloge v Bruslju. Strokovnjaki bi morali sodelovati več let. Treba je dobiti povratne informacije nacionalnih organov oblasti in ugotoviti, zakaj se strokovnjaki naslednja leta ne vračajo. Delo vsakega strokovnjaka je treba ustrezno oceniti.

Komisija se zaveda, da je sodelovanje zunanjih strokovnjakov pomembno za visokokakovosten in transparenten postopek izbire.

Do leta 2005 je vsako vlogo ocenilo šest strokovnjakov. To število se je za izbiro leta 2006 zmanjšalo na dva. Vendar je treba upoštevati tudi odprt značaj novega programa Kultura; z večjim poudarkom na večsektorskih dejavnostih se bo obseg znanja (in zato število strokovnjakov), ki je potreben za oceno vsebine vlog, povečal.

Strokovnjaki so vnaprej obveščeni po pošti in dobijo napotke na uvodnem sestanku ob prihodu. Predlagajo jih države udeleženke, Komisija pa zahteva, da zaradi objektivnosti niso povabljeni več kot dvakrat. Če bi bil strokovnjak premalo učinkovit, bi to pomenilo kršitev pogodbe, s katero je zavezan Komisiji, in sprejeti bi bili ukrepi. V okviru novega programa Kultura se lahko predvidijo drugi načini zaposlovanja zunanjih strokovnjakov, kar bi postopek uskladilo s prakso drugih programov Generalnega direktorata za izobraževanje in kulturo.

5. Sklepi Komisije

Komisija se strinja s splošno oceno ocenjevalca, da je program pomembno prispeval h kulturnemu sodelovanju v Evropi. Kultura 2000 je pripomogla k spodbujanju vitalnosti kulturnih izmenjav v Evropi. Ni verjetno, da bi bil pri spodbujanju kulturnega sodelovanja v Evropi kateri koli drug instrument uporabnejši kot Kultura 2000. Cilji, določeni v členu 151 Pogodbe, so bili zato v celoti izpolnjeni.

Dejansko je na tisoče kulturnih organizacij vseh velikost in oblik – gledališča, muzeji, strokovna združenja, raziskovalni centri, univerze, kulturni inštituti, javni organi, itd. – iz vse Evrope, ki predstavljajo celoten razpon kulturnih dejavnosti, sodelovalo, da bi oblikovale in izvedle kulturne in umetniške projekte. Tako je imelo še več evropskih državljanov enkratno priložnost za odkrivanje in raziskovanje kultur evropskih sožavljanov.

Zato je nujno, da se podpora, ki jo Skupnost namenja dejavnostim kulturnega sodelovanja v Evropi, nadaljuje. In natančno to bo doseženo z novim programom Kultura. S tem, ko bo delovanje EU osredotočeno na tri glavne cilje, za katere je bilo ugotovljeno, da imajo močno evropsko dodano vrednost (meddržavna mobilnost ljudi, ki delajo v kulturnem sektorju, kroženje umetnin in umetniških in kulturnih izdelkov med državami ter medkulturni dialog) bo ta program še bolj kot njegovi predhodniki okrepil kulturno sodelovanje v Evropi.

¹⁹ COM(2003) 722, stran 11.